

dud õhtane jut olnud, näitasid enamist meie õõsed unenäud, lord lahked ja naljakad, teineford jälle toledad. Kui jutuvestja mõnda wanast sarwilust, kodukäiatest ja nende sarnatsest oli rääkinud, siis ei julgend kedagi enam üksi uksele minna, ja õõsene unenägu sünnitas sagedast' nuumhärja suurusi sikkusi ja kassisi, kellel kümme sarwe pääs ja tulised sabad taga olid. Teiseforra kuulmised tõiwad lahkeid, kirjuid, naljakaid kujukü unenäule iluks. Rõigearmsamad jutud olid meil niisugused, kus mõnikord waga sõba alt koera-hamba jalg ehk käsi kogemata väljapaistis.

Meie päiwi, ma tean seda selgest', ei peeta rahwa keskel wanaaegsest jutust enam midagi lugu; se on üks mahajäänud põld, mis kedagi ei künna. Tarkuse tuuled sõeluwad igalt poolt ja tseitungid kandwad sõnumid kõigist, mis maailmas juhtub. Kes seal niipalju aega saab, ennemuistest jutu lugeda ehk teise suust kuulda? Ehk mul kül sellepärast lugejate lootust ei ole, siiski tahan täna wana Toa Saagubi mälestusest ühe ennemuistese jutu rääkida neile, „kes lugeda tahawad.“ Kes targemad, jätko lori lugemata, sundi ei ole sellepoolt kellegile. — Sa nüüd läki otsekohe jutule.

Meie maa oli juba wanal aeal mitmesse jausse jagatud, nõnda kui praegused maakondade nimed tunnistawad, kui Wiru, Järwa, Arju, Lääne, Alutaguse ja muud. Mõned teised nimed kadusid iljemine rahwa suust, ehk muudeti teiste, kui linnad ja alwid ehitati, kus siis mõnikord uus linna nimi ka ümberkaudse maakonnale osaks sai. Nõnda kuuleme

rahwa suus Vaide, Rakwere, Pärnu ja Wõrumaast räägitawad, mis nimetused sõid linnadest tõusnud. Üks endine, juba muiste aeal suur ja laugel kuulus maakond meie maal oli Tuusula, kellest wanad jutud paljugi teadwad rääkida. Tuusula oli enne seda aega, kui wõera maade rahwa sugud meie muru said tallama, üks kena, pik, lai ja igapidi õnnistatud maakond, pereka rahwaga. Kena linnale seisis maakonna keskel, ilusad külad ja wallad igalt pool, ligemal ja kaugemal linna ümber. Wõisad ja kirjud ehitati wast iljemine, kui ristiusk meie maal aset sai wõtnud. Kuida wanem rahwas räägib, peab üks osa praegust Arju, Wiru, Järwa ja Tartu maad endise Tuusula koha peal seisma; aga kedagi ei tea tema raepiirisi selgemalt ülesanda, kuida naad wanast olid joosnud. Rahwas näitas mulle mitmes kohas suuri kiwisi ja mõnda kaewandiku, mis endise Tuusula raea märkideks arwati; aga kuskil ei leidnud ma tõteliku tunnistähte, et kiwid ja kaewandikud Tuusula raea tähendasid. — Kuida kuulus maakond oma pereka rahwaga nõnda wõis ära kaduda, et näst mite vähemat märki üle ei jäänud: se wõiks mõne meelesi imelik olla. Aga kes aea raamatuid pikemalt läbikatsumud, kül se teab, kui mitu kuulust riiki ja rahwa sugu soota otsa lõpes, ehk nende riismed aega mõõda nõnda teistega segamine läksid, et alguse nimi ära kadus. Meie maa aearaamatute wenuis on kahetsa sada aastat. Mis enne seda sündis, sest on arwast' mõni radade jälg wanema rahwa mälestusse jäänud, mis suust suhu päriti.